

REGISTERBLAD

Namn:

Datum:

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Områdesnummer: Nr X 90

Områdesnamn: Limön-Orarna

Kommun: Gävle kommun

Kartblad: 13 H NO

Area: 2 180 ha varav 460 ha land och 1 720 ha vatten

Naturgeografisk region: 26 Skogslandskapet omedelbart söder om Norrlandsgränsen

Kust/havsregion: VII - Bottenhavet

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: slätt med lägre relativ höjd än 20 m

Riksvärde

Strandzon	Marint våtmarkskomplex	Flora, fauna
	Landhöjningsvegetation	
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
Naturlig slåttermark		Fauna

Värdeomdöme: I inre Gävlebukten förekommer den för Sverige unika kombinationen av flacka stränder, relativt snabb landhöjning och kalkrik morän. Det höga kalkkoncentrationen har geologiskt värde och vittnar om Bottenhavets kalkberggrund. Den visar sig i såväl klapper som kalkrik morän, på Limön såväl som på Orarna. Limöarkipelagens uppbyggnad med kalkrik morän är märklig i sig, men områdets egenart manifesteras särskilt i Limön-Orarnas särpräglade växtsamhällen. Strand på Orarna är ett våtmarksområde med värdet av marin strandsumpskog.

Den landhöjningsbetingade havtornsbråden som påträffas inom hela området har här sitt typområde, men uppvisar också unika övergångar i andra lövbestånd.

Orarnas rikt differentierade strandängar och kalkfuktängar torde sakna motstycke på svenska fastlandet. Barrskogen på ön är mycket intressant ur successionssynpunkt och ädellövskogen är den nordligaste längs svenska kusten. Även på Limön finns, förutom havtornsbråden, förstklassiga växtlokaler, t ex extremrikkjarr och strandängar med arter på nordgränsen av sitt utbredningsområde. Orarna är dessutom en förnämlig rastplats för vidare.

Områdets många grunda bottnar kunde vara av stort värde som uppväxtområde för fisk, men stora utsläpp av syreförbrukande och klorerad substans har försämrat dessa förutsättningar. Representativ naturlig slättermark med lång kontinuitet och med annan öppen äng. Delvis art- och individrika växtsamhällen med arter som gullviva, luddhavre, knylhavre, kungsmynta och ängsgentiana.

Huvudkriterier: A, B, C, D E

Stödkriterier: mångformighet, naturlighet, kontinuitet, raritet, nyckelområde, säregenhet, sårbarhet

Förutsättningar för bevarande: Orarna utvecklas fritt enligt skötselplan

Områdets värde påverkas negativt av expanderande; skador på skyddsvärda biotoper; vattenföroreningar; störningar på häckande eller rastande fågel

Fortsatt skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker.

Områdets värden kan påverkas negativt av: igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar.

Säkerställande: 1976: Område av riksintresse för naturvård, FRP

1979: Orarna samrådsområde

Ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer XX-X) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer 8046 och 8045).

Områdets huvuddrag: Limön-Orarna är flacka öar, förbundna via de grunda bottnar som sakta höjs ur inre Gävlebukten. Kombinationen av flacka stränder, landhöjning och kalkbergarter som anstår på Gävlebuktens botten ligger bakom områdets unika naturvärden. Dessa består främst i intressanta strandsnår och rika strandnära fuktängar. I vissa avseenden liknar området kalkområdet SO om Gävle och utgör en förlängning av detta. Limöarki består av morän som huvudsakligen består av gävlesandsten och av bergarter i den kambro-ordoviciska serien. Dessa uppträder delvis som en uppskjuten skålla med intakt lagerföljd. I delar av området består moränen till 90 % av röd och grågrön ortoceralksten i vilken hittas fossil av bl a trilobiter och ortoceratiter. Den senaste isrörelseriktningen har varit nordostlig.

Orarna är en extremt flack och därmed ung ö - som mest når den drygt 5 m ö h - med uppemot 75 % kalkfrekvens i moränen. Här finns dock hållar med urbergsgreensten och leptit. Förutom områdets intressanta strandvegetation finns i öns inre partier tjäonar och gölar av värde för fågellivet, relikta fragment av havtornsbarden och små översilade kalkfuktängar med rikstarrarter och flugblomster. Här kan också första generationens barrskog studeras i oavverkade strandnära partier.

På flacka och exponerade avsnitt är lövbården välutvecklad med breda snår av havtorn och buskar. Dessa är i Limöarkipelagen ofta artrika med t ex blåhallon, vejde och stenfrö. På småöarna väster om Orarna avlöses havtornsbården av klibbal och ädellövbekväxt.

I Limöarkipelagens fuktängsavsnitt förekommer rikarter som sumpgentiana, rosettjungfrulin, kärrknipprot och vildlin. Det orörda extremrikkärret väster om Landstormsudden är kanske det mest kompletta. På Orarna tillkommer lokalt marskliknande saltytor och kalkvätar där salttåliga kärlväxter och växter från de rika fuktängarna möts. Här hittas även den exklusiva rikkärsmossan *Scorpidium turgescens*, dvärgarun, östersjömaskros och majviva. Våtmarker i anslutning till havet har en sammansättning av bl a salttåg, östersjötåg och agnsäv.

Den höga kalkhalten i förening med ett fördelaktigt, maritimt lokalklimat gör att flera växtarter här påträffas på sina nordligaste växtplatser. Mest intressanta i det avseendet är Orarna och

Limöarkipelagens strandängar på Römaren, Granskär, Gräsharen, Limön, i synnerhet de kring fiskeläget. I de senare växer natt-och-dag, spåtistel, mandelblomma, grådraba och sanddraba.

Fågellivet är särskilt rikt på de breda strandängarna med häckande och rastande änder och vadare. Älg, rådjur och inte minst huggorm har goda stammar på Orarna.

Orarna är helt oexploaterad av industrier och fritidsbebyggelse. Skogsdikning och avverkning har dock förekommit. De odlingsmarker som funnits är nu stadda i igenväxning. De flesta öar i Limöarkipelagen är emellertid hårt belastade med fritidsbebyggelse vilket inskränker besökarens rörelsefrihet. Lindrigast är dock förhållandena på Limön som har daglig båtförbindelse med Gävle och därför är ett välbesökt utflyktsmål.

Vatten- och bottenkvaliteten i inre Gävlebukten är dålig pga stora utsläpp av syreförbrukande substans från Mackmyra, Korsnäsverken och Skutskärsverken.

Representativ naturlig slättermark med annan öppen äng vid Römaren och Limön. Vanliga vegetationstyper är torräng av ängshavretyp, kalktorräng och friskäng av knylhavretyp. Delvis art- och individrika växtsamhällen med arter som gullviva, draba, spåtistel, natt och dag, luddhavre, knylhavre, kungsmymta och ängsgentiana.

Anmärkningar:

Den höga koncentrationen av kalk i moränen och särskilt i form av block och klapper som återfinns i Gävlebukten och på öarna i Gävlebukten saknar motsvarighet i kalkområdet söder om Gävle och i norra Uppland. Särskilt gäller detta Limön, Eggegrund och Orarna. Anledningen är närheten till den i fast klyft anstående ortocerkalken i Bottenhavet.

Referenser: Eriksson, L & Lundin, L, 1976: Översiktlig naturinventering av Orarna med arkipelag, Gävle kommun. Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Rune, S, 1977: Orarna - ön som stiger ur havet. Natur i Gävleborg, utgiven av Gävleborgs Naturvårdsförbund. Årgång 1, s 13-24.

Ståhl, P, 1985: Skyddsvärda myrar i Gävleborgs län. Länsstyrelsen i Gävleborgs län, naturvårdsenheten 1985:2.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1996: *Bevarandeprogram för odlingslandskapet, Gästrikland, södra Hälsingland, norra Hälsingland*. Länsstyrelsen 1994. Gävle.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1993: *Ängar och hagar i Gävleborg*. Länsstyrelsen. Gävle. Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997. Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram. Rapport 1997:12.